

До питання про наслідки здійснення правочинів малолітніми й неповнолітніми особами

Тищук Н. О.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
Фонтанська дорога, 23, Одеса, Україна
Natsivn0704@gmail.com*

Ключові слова:

правочин, дієздатність, малолітня особа, неповнолітня особа, недійсність правочину, наслідки недійсності правочину.

Стаття присвячена аналізу законодавчо закріплених наслідків вчинення правочинів малолітніми й неповнолітніми особами як у межах обсягу їхньої дієздатності, так і поза межами дієздатності, що в умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій, переходу оформлення договорів у режим онлайн, запровадження сервісів, які обслуговують цю сферу, свідчить про необхідність розширення фактичних можливостей малолітніх і неповнолітніх вчиняти правочини та вчинення їх у межах правових норм.

Запропоновано виділяти дві групи правочинів, які вчиняються малолітніми й неповнолітніми особами: ординарні й екстраординарні. До ординарних пропонується відносити правочини, які вчинені малолітніми й неповнолітніми особами в межах закону, є дійсними з самого початку та не викликають сумніву щодо їхньої дійсності внаслідок суб'єктного складу. Враховуючи розвиток інформаційного суспільства, впровадження інформаційних технологій у щоденне буття людини, обізнаність дітей щодо користування різного роду гаджетами вже з малого віку, в тому числі й можливості здійснювати покупки онлайн, закріплений в чинному законодавстві перелік правочинів, які можуть здійснювати малолітні й неповнолітні особи самостійно, є неповним. Фактично таких правочинів здійснюється набагато більше, однак внаслідок відсутності їхнього правового регулювання вони, по суті, є недійсними, або ж законні представники можуть про них навіть не знати, внаслідок чого не будуть застосовані наслідки такої недійсності. Тому пропонується застосовувати комплексний підхід вирішення питання: з одного боку, розширити обсяги дієздатності малолітніх і неповнолітніх осіб (у тому числі уточнити вікові межі для кожної з категорій зазначених осіб), а з іншого боку, використовувати технології, які б дали можливість дотримуватися закріплених обмежень щодо здійснення тих чи інших правочинів, максимально об'єктивно висвітлювали інформацію щодо ідентифікації особи, вираження її волі, давали можливість захистити права дітей від порушень. Доречним тут може стати використання технології блокчейн, яка вже використовується в багатьох країнах світу та стає дедалі популярнішою.

До екстраординарних пропонується відносити правочини, вчинені малолітніми й неповнолітніми особами за межами їхньої цивільної дієздатності, які мають вади суб'єктного складу, виходять за межі закону та, як наслідок, можуть бути визнані згодом або дійсними, або недійсними.

On the consequences of the consequences of committing deals by children and minors

Tyshchuk N. O.

National University "Odesa Law Academy",

Fontanskaya road, 23, Odessa, Ukraine

Natsivn0704@gmail.com

Key words:

transaction, legal capacity, child, minor, invalidity of transaction, consequences of invalidity of transaction.

The article is devoted to the analysis of the legally established consequences of transactions by children and minors both within the scope of their legal capacity and outside the legal capacity, which in the rapid development of information technology, the transition to online contracts, the introduction of services that serve this area expanding the actual opportunities for minors to commit transactions and committing them within the legal norms.

It is proposed to distinguish two groups of transactions committed by children and minors: ordinary and extraordinary. Ordinary transactions are proposed to include transactions committed by minors and minors within the law, are valid from the beginning and do not raise doubts about their validity due to the subject composition. Given the development of the information society, the introduction of information technology in everyday life, children's awareness of the use of various gadgets from an early age, including the ability to make purchases online enshrined in current legislation list of transactions that minors and minors can carry out independently, is incomplete. In fact, many more such transactions are carried out, but due to the lack of their legal regulation, they are essentially invalid, or the legal representatives may not even know about them, as a result of which the consequences of such invalidity will not be applied. Therefore, it is proposed to apply a comprehensive approach to this issue: on the one hand – to expand the capacity of minors (including to clarify the age limits for each of these categories of persons), on the other – to use technologies that would allow compliance with restrictions certain transactions, covered as objectively as possible information on the identification of the person, the expression of his will, gave the opportunity to protect the rights of children from violations. It may be appropriate to use blockchain technology, which is already used in many countries around the world and is becoming increasingly popular.

It is proposed to include in the extraordinary transactions committed by children and minors outside their civil capacity, who have defects of the subject composition, go beyond the law, and as a result, may either be recognized as valid or invalid.

Постановка проблеми. Правочин є найбільш поширеним юридичним фактом сфери приватного права, під яким законодавець розуміє дію особи, спрямовану на набуття, зміну або припинення цивільних прав й обов'язків. Правочин як правова категорія характеризується сукупністю таких ознак: він завжди є вольовим актом; є дією, спеціально спрямованою на досягнення певного правового результату; є дією суб'єктів цивільного (приватного) права; завжди є правомірною дією. Суб'єктами цивільних правовідносин є, зокрема, фізичні особи, до яких відносять і дітей (малолітніх і неповнолітніх осіб), які також можуть виступати сторонами правочину. Разом із тим однією з умов дійсності правочину є відповідність особи,

яка його вчиняє, необхідному обсягу цивільної дієздатності. Законодавець визначає загальні переліки правочинів, які належать до обсягу цивільної дієздатності малолітніх і неповнолітніх осіб. Окремо розглядається питання стосовно частки правочинів, які здійснені зазначеними категоріями осіб поза межами їхньої дієздатності.

Стрімкий розвиток інформаційних технологій, які застосовуються для вчинення правочинів, фактична невідповідність чинних правових норм практиці, зокрема розширення кола правочинів, які реально вчиняються малолітніми й неповнолітніми особами, обумовлюють необхідність систематизації чинних норм і позицій науковців щодо питання можливих наслідків здійснення

правочинів малолітніми й неповнолітніми особами, вироблення єдиного підходу щодо вирішення цього питання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженню питань наслідків здійснення правочинів фізичними особами залежно від обсягу дієздатності приділяли увагу такі вчені, як Т. В. Водоп'ян [1], І. В. Давидова [2], О. С. Іоффе [3], Н. С. Кузнецова [4], В. В. Луць [5], Р. А. Майданик [6], М. В. Міщенко [7; 8], Є. О. Харитонов [9] та інші. Разом із тим особливостям наслідків вчинення правочинів малолітніми й неповнолітніми особами в умовах інформатизації суспільства окрема увага не приділялася.

Метою статті є аналіз законодавчо закріплених наслідків вчинення правочинів малолітніми й неповнолітніми особами як у межах обсягу їхньої дієздатності, так і поза межами дієздатності.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Всі правочини, які можуть бути вчинені малолітніми й неповнолітніми особами, можна поділити на кілька груп: правочини, які перебувають у межах цивільної дієздатності особи й відповідно до законодавства можуть вчинятися самостійно (вони завжди є дійсними за умови додержання вимог ст. 203 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) та направлені на настання відповідних правових наслідків); правочини, які є поза межами цивільної дієздатності особи (можуть бути згодом визнані дійсними або ж недійсними).

До правочинів, які перебувають у межах дієздатності малолітніх осіб, законодавець відносить дрібні побутові правочини, під якими розуміють такі правочини, які задовольняють побутові потреби особи, яка їх вчиняє, відповідають її фізичному, духовному чи соціальному розвитку й стосуються предмета, який має невисоку вартість. Зазначені ознаки повинні характеризувати такий правочин у сукупності.

Також малолітні особи можуть здійснювати особисті немайнові права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються законом. Наприклад, зміна імені та (або) прізвища дитини, яка досягла віку десяти років, може бути проведено лише з його згоди; місце проживання дитини, яка досягла десяти років, визначається за спільною згодою батьків і самої дитини. Разом із тим інші особисті немайнові права обсягом часткової цивільної дієздатності фізичних осіб не охоплюються, що в сучасних умовах розвитку суспільства спричинює деякі незручності на практиці й прогалини в нормах, що мають бути усунені. А всі майнові права інтелектуальної власності малолітніх можуть здійснюватися лише їхніми законними представниками (наприклад, право на використання об'єкта права інтелектуальної власності; виключне право

дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності тощо).

Натомість неповнолітні особи мають значно більші можливості щодо вчинення правочинів «у межах обсягу їхньої дієздатності». Зокрема, неповнолітня особа може вчиняти самостійно: дрібні побутові правочини; розпоряджатися своїм заробітком, стипендією або іншими доходами; здійснювати особисті немайнові права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються законом; бути учасником (засновником) юридичних осіб, якщо це не заборонено законом або установчими документами юридичної особи; укладати договір банківського вкладу (рахунку) й розпоряджатися вкладом, внесеним нею на своє ім'я (грошовими коштами на рахунок). Перераховані правочини можуть вчинятися неповнолітніми особами й не вимагають жодних погоджень чи дозволів з боку їхніх законних представників.

Усі правочини, що здійснені малолітніми й неповнолітніми особами в межах закону, є дійсними з самого початку й не викликають сумніву щодо їхньої дійсності внаслідок суб'єктного складу, пропонується виділити в окрему групу з назвою «ординарні правочини». Враховуючи розвиток інформаційного суспільства, впровадження інформаційних технологій у щоденне буття людини, обізнаність дітей у користуванні різноманітними гаджетами вже з малого віку, в тому числі й можливості здійснювати покупки онлайн (або взагалі купувати так звані цифрові об'єкти, як наприклад у відеоіграх тощо) постає питання про невідповідність закріпленого в чинному законодавстві досить незначного переліку правочинів, які можуть здійснювати малолітні й неповнолітні особи самостійно. Фактично таких правочинів здійснюється набагато більше, однак внаслідок відсутності їхнього правового регулювання вони, по суті, є недійсними. Або ж законні представники можуть про них навіть не знати, внаслідок чого не будуть застосовані наслідки такої недійсності. Отже, необхідно застосувати комплексний підхід: з одного боку, розширити обсяги дієздатності малолітніх і неповнолітніх осіб (у тому числі уточнення вікових меж для кожної з категорій зазначених осіб), з іншого, застосувати технології, які б дали можливість дотримуватися закріплених обмежень щодо вчинення тих чи інших правочинів, максимально об'єктивно висвітлювали інформацію щодо ідентифікації особи, вираження її волі, давали можливість захистити права дітей від порушень. Одним із таких рішень може стати використання технології блокчейн, яка вже працює в багатьох країнах світу й здобуває все більшої популярності.

Наступною групою правочинів, які здійснюються малолітніми й неповнолітніми особами,

є правочини, що вчинені поза межами їхньої цивільної дієздатності, однак можуть бути визнані дійсними й мати всі правові наслідки, на які були направлені.

Отже, якщо малолітня особа вчинила правочин поза межами своєї дієздатності, то такий правочин згодом може бути схвалений батьками такої особи (усиновлювачами) або одним із них, з ким проживає малолітня особа, або опікуном (ч. 1 ст. 221 ЦК України), наслідком чого буде підтвердження дійсності такого правочину. Схвалення такого правочину не вимагає особливої форми вираження. Воно можливе у вигляді пасивної поведінки, тобто незаявленні претензії іншій стороні протягом одного місяця з моменту, коли стало відомо про здійснення правочину.

Також правочин, вчинений малолітньою особою поза межами її дієздатності може бути визнаний дійсним у судовому порядку на вимогу заінтересованої особи за умови встановлення факту його вчинення на користь малолітньої особи (ч. 2 ст. 221 ЦК України). У цьому випадку такий правочин є умовно оспорюваним. Зокрема, умовою є наявність такої заінтересованої особи, яка б подала до суду позов щодо визнання правочину дійсним і доказ корисності вчиненого правочину для малолітньої особи.

Неповнолітня особа відповідно до законодавства може вчиняти «інші» правочини самостійно, але за умови наданої згоди батьків (усиновлювачів) або піклувальників. Зокрема, це правочини щодо розпорядження грошовими коштами, що внесені повністю або частково іншими особами у фінансову установу на її ім'я, щодо транспортних засобів або нерухомого майна (згода батьків (усиновлювачів) або піклувальника повинна бути оформлена в письмовій формі й посвідчена нотаріально, а також необхідним є отримання дозволу органу опіки та піклування) та інші. У деяких випадках вчинення правочину неповнолітньою особою передбачає наявність згоди обох батьків, навіть якщо вони спільно не проживають. Разом із тим ч. 5 ст. 177 Сімейного кодексу України передбачено, що за певних умов достатньо згоди й одного з батьків. Як бачимо, це так звані умовно дійсні правочини, адже за відсутності згоди законних представників (а в деяких випадках й органу опіки та піклування) такі правочини будуть визнані недійсними.

Тепер розглянемо правочини, які вчиняються малолітніми й неповнолітніми особами поза межами їхньої цивільної дієздатності й не погоджуються згодом законними представниками, та наслідки такого вчинення.

Якщо говорити про малолітніх осіб, то ч. 2 ст. 221 ЦК України передбачено, що в разі відсутності схвалення правочину, вчиненого мало-

літньою особою за межами її цивільної дієздатності, він є нікчемним, а отже, настають наслідки, передбачені законодавством. За умови незгоди з учиненим малолітньою особою правочином батьки (усиновлювачі) або опікун пред'являють свою претензію до іншої сторони в активній формі (у прикладі з покупкою це повернення товару до магазину й отримання назад витрачених коштів на покупку цього товару). Тобто фактично застосовуються наслідки недійсності правочину, зокрема, двостороння реституція. Разом із тим така претензія має бути висунута протягом місяця з дня, коли законні представники дізналися про вчинення правочину. Однак на практиці може виникнути ситуація, коли батьки (опікуни) могли досить довгий час не знати про вчинення малолітньою особою такого правочину. З іншого боку, може мати місце й маніпуляція з боку законних представників, коли вони вдають, що не знали про вчинення такого правочину й намагаються застосувати до нього наслідки недійсності. Необхідно зазначити, що наслідки недійсності будуть залежати від того, хто є іншою стороною правочину (малолітня, неповнолітня чи повнолітня особа). Законодавець передбачив наступне: 1) якщо правочин з малолітньою особою вчинила фізична особа з повною цивільною дієздатністю, то вона зобов'язана повернути законним представникам малолітньої особи все те, що вона одержала за таким правочином від останньої, а законні представники малолітньої особи повертають дієздатній стороні все одержане нею за цим правочином; 2) якщо обома сторонами правочину є малолітні особи або другою стороною є неповнолітня особа, то кожна з них зобов'язана повернути іншій стороні все, що одержала за цим правочином.

Правочини, які вчинені неповнолітніми особами поза межами їхньої цивільної дієздатності й не схвалені до їх вчинення, відповідно до ч. 1 ст. 222 ЦК України можуть бути схвалені батьками (усиновлювачами), піклувальниками згодом. Така ситуація фактично є аналогічною тій, що розглядалася щодо малолітніх осіб. Разом із тим, враховуючи специфічний вік неповнолітніх, на практиці більше вірогідності того, що законні представники можуть не знати про вчинення такого правочину, і довести момент, коли вони дізналися, буде досить важко.

Окремо законодавець передбачив можливість визнання судом недійсним за позовом заінтересованої особи правочину, вчиненого неповнолітньою особою за межами її цивільної дієздатності без згоди батьків (усиновлювачів), піклувальників. Отже, такий правочин є оспорюваним, і, в разі визнання його недійсним судом, наступають відповідні правові наслідки. Такі наслідки можуть різнитися з огляду на те, хто є сторонами

правочину. Наприклад, якщо обома сторонами недійсного правочину є неповнолітні особи, то кожна з них зобов'язана повернути другій стороні все одержане нею за цим правочином у натурі, а в разі неможливості такого відшкодується його вартість за цінами, які діють на момент відшкодування.

Охарактеризовані правочини, здійснені малолітніми й неповнолітніми особами за межами їхньої цивільної дієздатності, в сукупності формують другу групу правочинів, які пропонуються називати екстраординарними. Такі правочини мають вади суб'єктного складу, виходять за межі закону і, як наслідок, можуть бути визнані згодом або дійсними, або ж недійсними.

Важливо пам'ятати, що, окрім загального наслідку недійсності правочину (двосторонньої реституції), можуть виникати й інші наслідки, зокрема відшкодування завданої шкоди, збитків, моральної шкоди, повернення безпідставно набутого.

Враховуючи вікові особливості, законодавець зазначає, що малолітня особа не несе відповідальності за завдану нею шкоду (ч. 2 ст. 31 ЦК України), натомість неповнолітня особа особисто несе цивільну відповідальність (ст. 33 ЦК України), де остання залежить від виду правочину, вчиненого неповнолітньою особою. Якщо порушено договір, вчинений неповнолітньою особою самостійно, то вона самостійно несе відповідальність (відповідно до закону); якщо ж договір було укладено за згодою батьків (усиновлювачів), піклувальника, то особа несе відповідальність самостійно за умови наявності достатнього майна для відшкодування збитків, в іншому випадку додаткову відповідальність несуть батьки (усиновлювачі) або піклувальник такої особи.

Що ж стосується відшкодування завданих збитків, то відповідно до ст. 1178 ЦК України шкоду, завдану малолітньою особою, відшкодовують її законні представники. Разом із тим за умови вчинення малолітньою особою (тобто недієздатною) правочину з дієздатною, остання зобов'язана відшкодувати збитки, завдані укладенням такого правочину, якщо в момент його вчинення вона знала або могла знати про вік другої сторони. Натомість неповнолітня особа несе відповідальність за шкоду, завдану нею іншій особі згідно зі ст. 1179 ЦК України, де передбачено, що така особа відповідає за завдану нею шкоду самостійно на загальних підставах, однак якщо в неповнолітньої особи відсутні кошти, достатні для відшкодування, батьки (усиновлювачі) або піклувальник зобов'язані відшкодувати завдані збитки, якщо вони своєю винною поведінкою сприяли вчиненню правочину або втраті майна, яке було предметом правочину (ст. 222 ЦК України).

Отже, наслідками недійсності екстраординарних правочинів буде: визнання факту недійсності як такого, двостороння реституція, відшкодування завданої шкоди та збитків, повернення безпідставно набутого майна без достатньої правової підстави.

Висновки з дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. В умовах інформатизації суспільства, використання інтернет-ресурсів навіть для найпростіших операцій виникає багато питань щодо вчинення малолітніми й неповнолітніми особами правочинів, визнання їх дійсними або ж віднесення до недійсних, процедури такого віднесення (судовий порядок; заявлення претензій законним представником; нікчемність, яка відповідно до закону не вимагає підтвердження в суді, однак на практиці досить часто розглядаються питання в суді щодо визнання нікчемного правочину недійсним).

Враховуючи те, що шестирічного віку особа може здійснювати покупки в Інтернеті, розуміючи результат своїх дій, хоч це може не відповідати бажанням законних представників, і може мати в розпорядженні досить значні кишенькові кошти, можна стверджувати, що коло правочинів, які можуть вчиняти малолітні відповідно до законодавства, на практиці постійно розширюється. Зазначене пов'язано, зокрема, з розвитком суспільства, інформаційних технологій, «дорослішанням» дітей раніше 14-річного віку. Тому пропонується закріпити поділ малолітніх осіб на такі групи: до шести років; від шести до десяти років; від десяти до чотирнадцяти років. Кожна з груп матиме свій обсяг правомочностей і можливість вчиняти ті чи інші правочини з метою задовольнити свої побутові потреби особи (відповідно до віку), що відповідатимуть фізичному, духовному чи соціальному розвитку (знов таки в межах відповідної вікової категорії).

Схожа ситуація спостерігається й під час аналізу правочинів, які вчиняються неповнолітніми особами, а саме: де-факто має місце розширення кола й можливостей вчинення правочинів неповнолітніми особами, що пояснюється активним використанням технологій, розширенням можливостей заробітку (в тому числі онлайн), а також спричинено спонуканням держави переходити до використання цифрових технологій. Слушним вважаємо й виділення двох груп неповнолітніх осіб (від чотирнадцяти до шістнадцяти років і від шістнадцяти до вісімнадцяти років), що дасть змогу в межах кожної групи визначити можливість вчиняти ті чи інші правочини залежно від участі неповнолітніх осіб в конкретних особистих немайнових і конкретних майнових правовідносинах з урахуванням основних механізмів спрямованої соціалізації особи.

Література

1. Водоп'ян Т. В. Особливості дієздатності малолітніх у цивільному праві України. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. 2013. № 2 (8). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n2/13vtvtpu.pdf>
2. Давидова І. В. Правочини та їх недійсність в інформаційному суспільстві : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2018. 486 с.
3. Иоффе О. С. Обязательственное право. Москва : Юрид. лит., 1975. 880 с.
4. Кузнецова Н. С. Недействительность сделок (к вопросу об антисоциальных сделках и последствиях их совершения). *Альманах цивилистики*. 2011. Вип. 4. С. 52–67.
5. Луць В. В. До питання про сутність та зміст цивільно-правового договору. *Приватне право*. 2013. № 1. С. 118–128.
6. Майданик Р. Недійсність правочинів. *Юридичний вісник України*. 2009. 18–24 квітня. (№ 16). С. 6–7.
7. Міщенко М. В. Вчинення правочинів малолітніми особами за межами їх цивільної дієздатності. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 4. Т. 1. С. 114–117.
8. Міщенко М. В. Обсяг часткової та неповної цивільної дієздатності фізичних осіб. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 4. Т. 1. С. 138–142.
9. Харитонов Е. О., Харитонова Е. И., Старцев А. В. Гражданское право Украины : учебник. 5-е изд. Харьков : Одиссей, 2010. 920 с.

References

1. Vodop'yan, T. V. (2013). Osoblyvosti diyezdatnosti malolitnih u cyvil'nomu pravi Ukrayiny. [Features of the legal capacity of minors in the civil law of Ukraine]. *Chasopys Nacional'nogo universytetu "Ostroz'ka akademiya"*. [Journal of the National University "Ostroh Academy"], no. 2. <<http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n2/13vtvtpu.pdf>> (2020, traven', 20). [in Ukrainian].
2. Davydova, I. V. (2018). *Pravochyny ta yix nedijnsnist' v informacijnomu suspilstvi: teoriya i praktyka*. [Deeds and their invalidity in the information society: theory and practice.]. Odesa: Yurydychna literatura, 210. [in Ukrainian].
3. Ioffe O. S. (1975) *Obyazatelstvennoe pravo* [Law of obligations]. M. : Yurid. Lit. 880. [in Russian].
4. Kuznetsova N. S. (2011) *Nedeystvitelnost sdelok (k voprosu ob antisotsialnyih sdelkah i posledstviyah ih soversheniya)*. [Invalidity of transactions (on the issue of antisocial transactions and the consequences of their conclusion)] *Almanah tsivilistiki*. [Almanac of civil law], no. 4, 52–67. [in Russian].
5. Lucz' V. V. (2013) *Do pytannya po sutnist' ta zmist cyvil'no-pravovogo dogovoru* [Prior to meals on the daily basis and civil law contract.] *Pryvatne pravo*. [Private right]. no. 1. P. 118–128. [in Ukrainian].
6. Majdanyk R. (2009) *Nedijnsnist' pravochyniv*. [Nedisnist rights.] *Yurydychnyj visnyk Ukrayiny*. [Legal Newsletter of Ukraine.] 2009. no. 16, P. 6–7. [in Ukrainian].
7. Mishhenko M. V. (2015) *Vchynennya pravochyniv malolitnimy osobamy za mezhamy jix cyvil'noyi diyezdatnosti* [The introduction of legal rights by individuals behind the boundaries of civil society.] *Naukovyj visnyk Hersonskogo derzhavnogo universytetu*. [Science News of the Kherson Sovereign University]. no. 4. T. 1. P. 114–117. [in Ukrainian].
8. Mishhenko M. V. (2014) *Obsyag chastkovoyi ta nepovnoyi cyvil'noyi diyezdatnosti fizychnyh osib*. [The oversight of the private and non-residential property of individuals] *Naukovyj visnyk Hersonskogo derzhavnogo universytetu*. [Science News of the Kherson Sovereign University] no. 4. T. 1. P. 138–142. [in Ukrainian].
9. Haritonov E. O., Haritonova E. I., Startsev A. V. (2010). *Grazhdanskoe pravo Ukrainy : uchebn*. [Civil law of Ukraine : a textbook]. H. : Odissey, 920. [in Russian].